

T. B. M. M.

TUTANAK DERGİSİ

105 inci Birleşim

23 Haziran 2004 Çarşamba

7.- İl Özel İdareleri Kanunu Tasarısı ile İçişleri; Avrupa Birliği Uyum ve Plan ve Bütçe Komisyonları Raporları (1/767) (S. Sayısı: 583) (Devam)

BAŞKAN - .....

54 üncü maddeyi okutuyorum:

.....

BAŞKAN - Madde üzerinde, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına Trabzon Milletvekili Sayın Akif Hamzaçebi; buyurun.

MEHMET AKİF HAMZAÇEBİ (Trabzon) - Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; tasarının bu maddesi üzerinde Cumhuriyet Halk Partisi Grubu ve şahsım adına söz almış bulunuyorum; sözlerime başlamadan önce hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Gerek biraz önce kabul edilen 51 inci madde gerekse borç ve alacakların takas ve mahsubunu düzenleyen 54 üncü madde, bu tasarının bence en önemli maddelerinden ikisi. Halen kamu harcamalarının yüzde 1,5'i gibi bir rakamı gerçekleştirmekte olan özel idareler, bu tasarının yasalaşmasıyla birlikte, toplam kamu harcamalarının yaklaşık yüzde 20'ye yakın bir bölümünü gerçekleştirmek durumunda olacaklardır. Kendilerine merkezî yönetimden devredilen hizmetlere paralel olarak birtakım gelir kaynaklarının da sağlanmasıyla birlikte, gerçekten bizim harcama sistemimiz içerisinde, özel idareler, son derece önemli bir büyüklüğe sahip olacaktır.

Özel idareler, harcama konusunda böyle bir güce sahip olunca, doğal olarak kendilerine, bu harcama potansiyeli, bu harcama göreviyle paralel olarak, bir gelir kaynağının da sağlanması gerekir.

Tasarının 42 nci maddesine baktığımızda, özel idarelere sağlanan gelirlerin iki önemli kaleminin, genel bütçeden aktarılan paylar ile genel ve özel bütçeli idarelerden özel idarelere yapılacak olan ödemeler olduğu anlaşılmaktadır.

Ancak, tasarı, bununla yetinmemiş, bu gelirlerin yeterli olmayacağına karar vermiş ve bir başka alternatifi de gündeme getirmiştir. Bu gelirler yeterli değil; çünkü, bu hizmetleri zaten, merkezî yönetim şu anda yürütüyor. Merkezî yönetimin yürüttüğü bu hizmetleri, aynı gelir kaynaklarıyla, aynı ödeneklerle özel idarelere devrettiğiniz zaman, hizmetin kalitesinde bir yükselme olmaz, aynı hizmeti, Ankara yapmış veya illerde özel idareler yapmış, fark etmeyecek.

Tasarı, sanıyorum bunun için olsa gerek, özel idarelere bir borçlanma imkânı getirmiştir; 51 inci madde, özel idarelere borçlanma konusunda yeni olanaklar veya bugünkü sistemde olmayan olanakları getirmiştir. Birincisi, dışborçlanma yoluyla yatırım projelerinin finansmanını gerçekleştirebilecektir. Bu borçlanma, 4749 sayılı Kamu Finansmanı ve Borç Yönetiminin Düzenlenmesi Hakkında Kanuna göre yapılacaktır. Bu, halen işleyen bir sistemdir; ama, belki özel idarelerde yoktur, buraya yeni olarak girmiştir.

İkincisi, yine, İller Bankasından nakit kredisi veya yatırım kredisi alma imkânı tanınmaktadır ve bir üçüncü olanak da, tahvil ihracı yoluyla özel idareler borçlanabilecektir.

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; bu borçlanma maddesini ve buna paralel olarak 54 üncü maddeyi, gerçekten, çok iyi değerlendirmek gerekiyor. Her ne kadar bu maddede özel idarenin borçlanmasına yönelik olarak birtakım sınırlar getirilmiş ise de, Türkiye'nin halen karşı karşıya bulunduğu içborç ve dışborç stokunun büyüklüğü dikkate alındığında, bu sınırların son derece önemli, son derece büyük olduğu anlaşılacaktır.

Getirilen sınır, özel idarenin iç ve dışborç stokunun toplamı, en son kesinleşmiş bütçe gelirleri toplamının yeniden değerlendirme oranıyla artırılmış olan miktarını geçemeyeceğidir. Bu, bir sınır.

İkinci bir sınır daha var. Özel idareler, bu miktarı, yani, en son kesinleşmiş bütçe gelirlerinin yeniden değerlendirme oranıyla artırılmış olan miktarının yüzde 10'una kadarlık kısmını il genel meclisi kararıyla, yüzde 10'unu aşan kısmını ise, yani, kalan yüzde 90'lık kısmını ise, yine, il genel meclisi kararı ve İçişleri Bakanlığının onayıyla borçlanabilecektir.

Biraz önce, özel idarelerin, kamu harcamalarının yaklaşık yüzde 20'sini yapacağını söylemiştim. Buna paralel olarak, genel bütçeden aktarılan paylarla birlikte gelirlerini düşündüğümüzde, özel idarelere müthiş bir borçlanma imkânının tanındığını göreceğiz.

Denilebilir ki, ne var, mademki özel idarelerin bu kadar büyük bir yükü var, bu kadar ağır görev altındalar, kendileri de ilave bir kaynak yaratsınlar, bunu, gerekirse borçlanma yoluyla karşılasınlar. Ancak, Türkiye'nin içerisinde bulunduğu ekonomik durum -ki, bunu, öncelikle hükümetin daha iyi takdir etmesi lazım- düşürülemeyen reel faizler, düşürülemeyen reel faizler nedeniyle kamu borç stokunun bir türlü azalmaması veya reel olarak giderek artması gibi gerçekler karşısında özel idarelere verilen borçlanma imkânını değerlendirdiğimizde, bunun, hiç de doğru bir tercih olmadığı ortaya çıkmaktadır.

Bu sınırlara dikkat edin "toplam gelirleri kadar borçlanabilir, bütün borç stoku, toplam gelirlerini aşamayacaktır" şeklindeki sınırın ardından, borçlanmanın, gelirlerin yüzde 10'una kadar kısmının il genel meclisi kararıyla, yüzde 90'lık kısmının da İçişleri Bakanlığı onayıyla yapılabileceği yönündeki hüküm, bir yılda bu borçlanma limitinin doldurulabileceği imkânının özel idarelere verildiği anlamına gelmektedir. Maddede, bunun yıllara yayılması şeklinde bir düzenleme yoktur. Bir özel idare, isterse, toplam borçlanabileceği sınırın tamamını bir yılda gerçekleştirebilecektir. Tüm özel idarelere verilen bu olanağın alt alta toplanması sonucunda ulaşılacak olan rakam, kamu borç stokunun giderek daha da artması sonucunu yaratacaktır.

Uluslararası örnekler var karşımızda; Arjantin örneği var. Arjantin ekonomisi, biliyorsunuz, yerel yönetimlerin, kısıtlanmayan borçlanma olanakları nedeniyle, aşırı derecede borçlanması nedeniyle krize girmiş olan bir ekonomidir. Arjantin'de 24 özel idare vardır, 1 175 tane de belediye vardır; yani, yaklaşık 1 200 tane yerel yönetim vardır. Arjantin krize girdiği sırada, bu yerel yönetimlerin borçlanma yoluyla sağladıkları kaynaklar, kendi özkaynaklarının, gelirlerinin yüzde 10'unu aşmıştı. Kriz öncesinde, borçlanma olanaklarının artmadığı dönem öncesinde yerel yönetimlerin toplam borç stokunun gayri safi millî hâsılaya oranı yüzde 4 civarındayken, Arjantin krize girdiğinde yüzde 6,5'i geçmişti. Arjantin gibi bir ekonomide böyle bir kriz yaşanmıştır. En büyük nedeni, yerel yönetimlerin kontrol edilemeyen borçlanmasıdır.

Önergeyle, borç yönetiminde Hazine Müsteşarlığına bir sınır koyma yetkisi verilmesi öngörülmüştür. Hazine Müsteşarlığı, gerekirse, maddedeki sınırlamalar ötesinde, kamu finansman dengelerini gözönünde bulundurarak bir sınır koyma yetkisine sahip olsun. Önerge bunu hedeflemişti; ama, İçtüzük hükümleri nedeniyle görüşülmesi mümkün olmadı. Bunu bir kez daha sizlerin değerlendirmesine sunuyorum.

Borç ve alacakların takas ve mahsubu konusu, yine, özel idareleri ve özel idarelerle ilişkide bulunan diğer kamu kurumlarını, alacak ve borç ilişkisinde, daha doğrusu, bu ilişkiyi yaratan mal ve hizmet alışverişlerinde borçlarını ödememe yönünde bir eğilime sevk edecektir; çünkü, nasıl olsa, borç ve alacakların karşılıklı mahsubu vardır. Belediyenin bir kuruluşunun veya kendisinin bir kamu kurumundan su alacağı varsa, aynı belediyenin, aynı şekilde bir vergi borcu varsa, ilgili kamu kurumu, nasıl olsa belediyenin vergi borcuyla mahsuplaşırız, ben su borcumu ödemeyeyim eğilimine girecektir.

Yine, örneği ters yönden, özel idare yönünden ele aldığımızda -örneği belediye için verdim, aynı şekilde özel idare için de verebiliriz- aynı ilişki, özel idare ve diğer kamu kurumları ilişkisi için de söz konusudur.

Bu madde, daimî bir maddedir. Bu madde, olsa olsa, belki, geçici bir madde olabilir. Bugüne kadar olan birikmiş borçları tasfiye etmek için, kamu kurumlarıyla karşılıklı bir mahsuplaşmaya gidilebilir; ama, daimî bir madde yapmak suretiyle, bundan sonra, özel idareyle mal ve hizmet alışverişi içerisinde olan kurumların karşılıklı alacak ve borçlarını ödememesi gibi bir imkân getirmektedir.

Bu bir imkân değildir arkadaşlar; imkân gibi gözüken bu düzenleme, özel idarelerin finansman dengesini bozacak, halen bütçe imkânları ölçüsünde yürümekte olan karşılıklı ödemeler, bu maddeden sonra durmuş olacaktır.

Ben, bunları bir kez daha sizlerin dikkatine sunmayı görev saydım.

Sözlerimi burada bitiriyorum.

Hepinize saygılar sunuyorum. (Alkışlar)

BAŞKAN - Teşekkür ediyorum Sayın Hamzaçebi.